

LUND UNIVERSITY
School of Economics and Management

Vad påverkar väljaropinionen?

Om opinionsbildning och väljarbeteende

2015-05-27

Nationalekonomiska institutionen
Civilekonomprogrammet
Magisteruppsats VT2015

Handledare
Pontus Hansson

Författare
Sarah Bengtsson

Sammanfattning

Denna uppsats undersöker vad som har påverkat väljaropinionen vid fattande av röstningsbeslut inför svenska riksdagsval under perioden 1972 – 2014. Uppsatsen innehåller tidsseriedata på följande riksdagspartier: Moderaterna, Socialdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Vänsterpartiet. Genom att använda Statistiska Centralbyråns opinionsundersökningar under denna period kombinerat med faktiska valresultat för att tolka väljaropinionen får vi ett brett underlag att använda i analysen. Tidsserier på utvalda makroekonomiska variabler (arbetslöshet, inflation, real BNP per capita) samt subjektiva mikroekonomiska variabler inkluderas i syfte att förklara väljaropinionen. Sedan används även dummy-variabler för att avgöra hur regeringspartierna påverkas i samband med variation av de makroekonomiska variablerna samt utvärderas huruvida opinionsundersökningarna och valresultatet skiljer sig. Resultaten visar att väljaropinionen påverkas av makroekonomiska variabler i större utsträckning än mikroekonomiska variabler men att dessa mikroekonomiska variabler möjligen kommer att bli viktigare för väljaropinionen. Regeringspartierna påverkas även negativt då makroekonomiska variabler försämras. Dessutom skiljer sig väljarstöd i opinionsundersökningar och valresultat signifikant från varandra. Uppsatsen utvecklar tidigare forskning inom opinionsbildning genom att använda opinionsundersökningar för att tolka väljaropinionen på halvårsbasis.

Nyckelord: opinionsbildning, väljarbeteende, svensk politik, opinionsundersökningar, Statiska Centralbyrån

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Tidigare empirisk forskning	4
3. Opinionsundersökningar i Sverige	6
3.1 <i>Partisympatitrender</i>	6
3.2 <i>Konstruktion av opinionsundersökningar</i>	8
3.3 <i>Eventuella systematiska mätfel</i>	9
4. Opinionsbildning och väljarbeteende	12
4.1 <i>Ekonomiska faktorerers inverkan på väljaropinionen</i>	12
4.2 <i>Hur påverkas vi av opinionsundersökningar?</i>	16
5. Empiriska modeller	19
6. Data	21
6.1 <i>Tidsserie</i>	21
6.2 <i>Makroekonomiska faktorer</i>	22
6.2.1 <i>Arbetslöshet</i>	22
6.2.2 <i>Inflation</i>	23
6.2.3 <i>Real BNP per capita</i>	23
6.3 <i>Mikroekonomiska variabler</i>	24
6.4 <i>Partispecifik regeringsvariabel</i>	25
6.5 <i>Valresultat vs. Opinionsundersökningar</i>	25
7. Resultat och empirisk analys	26
7.1 <i>Modell 1 – Partisympati i absoluta tal</i>	27
7.2 <i>Modell 2 – Förändring av partisympati</i>	29
8. Allmän diskussion	32
9. Avslutning	34
Referenslista	35

1. Inledning

Inför riksdagsvalet 2014 publicerades opinionsundersökningar nästan dagligen, alla strävade efter att komma så nära det verkliga utfallet som möjligt. Då vissa partiers väljarstöd visades svårare att prognostisera än andra känns det relevant att undersöka vad det egentligen är som påverkar väljaropinionen. Tidigare forskning har visat hur makroekonomiska fluktuationer förklarar väljarstöd bättre än individuella förväntningar och med utgångspunkt i detta landar min frågeställning i följande,

Påverkar ekonomiska faktorer opinionsundersökningar och valresultat på samma vis?

För att besvara denna fråga har jag valt att dela upp studien i två delar som sedan kombineras och undersöks via två modeller. Den ena delen undersöker ekonomiska faktorer påverkan på väljaropinionen och den andra huruvida opinionsundersökningar och valresultat skiljer sig åt. Genom att kombinera tidsserier på valresultat och opinionsundersökningar tillsammans med tidsserier på de vanligaste mikro- och makroekonomiska variablerna har jag formulerat två modeller med ansats att förklara väljaropinionen. Denna kombination av opinionsundersökning och valresultat ger mig ett synnerligen stort underlag för min analys, vilket är unikt jämfört med liknande studier. Jag begränsar mig till Statistiska Centralbyråns opinionsundersökningar då dessa utför undersökningar på uppdrag av riksdagen och har publicerat dessa kontinuerligt under en lång period (från 1972).

Jag kan konkludera att väljarstöd i opinionsundersökningar och valresultat signifikant skiljer sig från varandra i sju fall av tio. Väljaropinionen påverkas även kraftigt av ekonomiska faktorer och väljare har en tendens att vända bort från regeringspartierna vid försämring av dessa. En intressant observation är även en viss indikation på att mikroekonomiska variabler blir centralare vid fattning av röstningsbeslut.

Kapitel två beskriver den tidigare empiriska forskningen för att skapa ett underlag för min studie. Sedan följer ett kapitel där vi först överblickar partisympatitrender och sedan utvärderar konstruktion och eventuella systematiska fel som kan uppstå. Kapitel fyra behandlar ekonomiska faktorer påverkan på väljaropinionen samt huruvida opinionsundersökningar påverkar läsare. Därpå följer två empiriska modeller där en beskriver väljarstöd i absoluta tal och den andra förändringen av väljarstöd i procentenheter. Därefter beskrivs datan använd i studien och sedan följer en kort empiriska analys samt en allmän diskussion om resultatens implikationer i praktiken.

2. Tidigare empirisk forskning

Startskottet för den empiriska forskningen inom opinionsbildning inför val och väljarbeteende är daterat till tidigt 1970-tal (Mueller, 1970; Goodhart & Bhansali, 1970; Kramer, 1971) då de introducerade Val- och Populationsfunktioner (VP-funktioner) för att analysera väljarstöd. Ett flertal studier har följt efter denna brytpunkt. Kinder och Kiewiet (1979) använde en enkätundersökning för att påvisa att amerikanska väljare nästan uteslutande påverkades av makroekonomiska variabler. Detta resultat har senare styrkts flera gånger om, bland annat av Lewis-Beck (1988). Lewis-Beck och Paldam (2000) sammanfattade ett antal artiklar och drog viktiga slutsatser och kopplingar till nationalekonomin. De klargjorde att ekonomiska förändringar förklarar ungefär en tredjedel av opinionsförändringen, att väljare reagerar starkare på retroaktiva händelser än på presumtiva och att inflation och arbetslöshet är de viktigaste makroekonomiska variablerna för att förklara förändringar i opinionsläget.

I Sverige har liknande studier bidragit till delade slutsatser. Jonung och Wadensjö (1979) studerade den svenska politiska konjunkturcykeln och påvisade att Socialdemokraternas väljarstöd starkt influerats av arbetslöshet, inflation och tillväxt i disponibel inkomst då partiet ingick i regeringen. Holmberg (1984) konkluderade att ekonomiska faktorer hade viss betydelse inför det svenska riksdagsvalet 1982. Däremot påvisade han enbart en liten effekt av kortsiktiga förändringar i individer upplevda ekonomiska situation. Lybeck (1985) visade att den enda makroekonomiska variabeln som påverkade väljarstödet var arbetslöshet. Föregående forskning behandlade väljarstöd i absoluta tal medan Jordahl (2006) och Elinder (2010) valde att behandla förändringen i ekonomiska faktorer som förklarande variabler till förändring i väljarstöd. Jordahl behandlade valresultaten i riksdagsvalen år 1985, 1988, 1991 och 1994 och undersökte i vilken utsträckning mikroekonomiska variabler påverkade opinionen i samhället relativt makroekonomiska variabler. Han konkluderade att makroekonomiska förändringar påverkar väljarkåren mer än mikroekonomiska. Elinder undersökte ekonomiska faktorerers lokala påverkan på väljarstödet inför sex påföljande riksdagsval under 1985-2002. Han påvisade särskilt att en minskning av regional arbetslöshet ökade väljarförtroendet för den svenska regeringen.

Det är riksdagsval i Sverige vart fjärde år, men opinionsundersökningar publiceras betydligt oftare än så. En fördel med dessa undersökningar jämfört med andra marknadsundersökningar är att man faktiskt kan jämföra urvalet med verkliga populationen. Funk (2013) analyserade korrelationen mellan valresultat och undersökningar genomförda ett par dagar

efter valet i Schweiz. Då undersökningarna skedde efter valet uteslöts incitament för strategiskt svarande och risk för att preferenserna ändras över tid och felkällorna borde således varit färre. Hon konstaterade att den största differensen oftast befann sig inom frågor som kan uppfattas som känsliga, såsom migration och integration. Dessutom fann hon underlag för en bandwagoneffekt, alltså att schweiziska medborgare tenderar att rösta enligt majoriteten.

Eftersom svarsfrekvensen vid opinionsundersökningar blivit märkbart lägre under de senaste åren (Holbrook et al 2007; Tourangeau & Plewes 2013) har slumpmässiga urval visat sig generera fler svar än representativa urval¹ och en del forskning med motsägelsefulla slutsatser har således växt fram. Yeager, et al (2011) undersökte precisionen av undersökningar gjorda med representativa urval jämfört med slumpmässiga urval. De påvisade att data genererad med slumpmässigt urval inte varken gav bättre eller lika bra prognostiseringar av resultat som representativa urval gör och därför ansåg de att dessa inte var att föredra. Martinsson et al (2013) upplevde dock ingen signifikant skillnad vid användning av slumpmässiga urval jämfört med representativa. Mest positiva var Wang et al (2014) som menade att data genererad med slumpmässigt urval kan vara minst lika korrekt som data genererad med representativt urval så länge det sker en ”förnuftig justering” av estimeringarna.

Opinionsundersökningar i media spelar en stor roll vid beslutsfattande inför riksdagsval eftersom de påverkas väljare i hög grad (Huber & Faas, 2014; Fredén, 2014; Bevelander & Hellström, 2011). Goidel & Shields (1994) utförde ett experiment och visade på just den starka bandwagoneffekt som uppkommer i samband med publicerade opinionsundersökningar.

Som nämnt tidigare sker riksdagsval endast vart fjärde år och därför finns det enbart få observationer vi kan använda för att tolka den rådande opinionen i samhället. Genom att vara medvetna om eventuella mätfel i opinionsundersökningarna kan även dessa användas som underlag för att utföra en mer omfattande studie än tidigare. Jordahl (2006) valde att dela upp partierna i två block i sin analys men då jag anser det mer troligt att väljare byter parti inom samma block väljer jag att inte göra den grupperingen. Min studie inkluderar även mikroekonomiska variabler och specifika dummyvariabler för att kontrollera skillnad på valresultat och opinionsundersökningar samt makroekonomiska faktorer påverkan på regeringspartierna.

¹ Representativt urval = Formar ett miniatyrsamhälle som reflekterar populationen

3. Opinionsundersökningar i Sverige

Den första valundersökningen i Sverige genomfördes i september 1954. Jörgen Westerståhl, som senare kom att grunda Valforskningsprogrammet, hade då lyckats förmå riksdagspartierna att finansiera en prognostisering inför kommunvalet i Göteborg och i kommunerna Fristad och Sandhult utanför Borås. Det faktiska valresultatet stämde väl med denna undersökning och intresset för valprognostisering väcktes i Sverige (Holmberg & Oscarsson, 2004). 1970 gav riksdagen Statistiska centralbyrån i uppdrag att utföra ”vetenskapligt korrekta politiska opinionsundersökningar” och från 1972 publicerar de kontinuerliga partisympatiundersökningar. Idag är de ledande inom svensk väljaropinion tillsammans med Demoskop, TNS-Sifo, SKOP, Yougov, Sentio, United Minds och Ipsos Synovate. Dessa åtta opinionsinstitut publicerar normalt månatliga undersökningar.

Instituten strävar efter korrekta estimeringar av väljarsympati då dessa sedan kan jämföras med valresultatet och på så vis även användas som marknadsföringsverktyg. Opinionsinstitutet har alltså ett ekonomiskt intresse av att synas i media, samtidigt som media har ett nyhetsintresse av att vara först med information (Barrett, 2015). På YouGovs hemsida står det exempelvis följande: ”YouGovs exitpoll, alltså valdagsundersökning, var mest exakt både i riksdagsvalet 2006 och 2010. Därför vågar vi lova träffsäkra mätningar med moderna metoder.” Ipsos Synovate skriver följande: ”Genom vår långa erfarenhet på den svenska marknaden (Ipsos Synovate är före detta TEMO) så tas våra undersökningsresultat emot med stort förtroende av läsare, TV-tittare, debattörer och journalister.” Motivationen för instituten att publicera korrekta siffror, relativt det verkliga valresultatet är alltså att demonstrera opinionsinstitutets mätbara skicklighet och på så vis locka kunder till andra marknadsundersökningar.

Först gör vi en kort överblick över historiskt väljarstöd och eventuella korrelationer partierna emellan. Då vi använder opinionsundersökningar för att tolka ekonomiska faktorer påverkan på väljaropinionen krävs det även att vi utvärderar opinionsundersökningars konstruktion och eventuella risker för systematiska mätfel.

3.1 Partisymptitrender

Rationalitetshypotesen förutsätter att alla individer i samhället agerar rationellt och alltid fattar beslut som är motiverade och konsekventa. De strävar även att nyttomaximera och kan då följaktligen anses fokusera på variabler som ingår i deras nyttofunktion. Översatt till

politik röstar alltså väljare på det parti som bäst gynnar deras personliga intressen. Olika grupper i samhället kommer alltså att stödja de partier vars sakfrågor överensstämmer med dessa intressen. Exempelvis är grupper med större risk för arbetslöshet mer benägna att rösta på vänsterorienterade partier (Taylor, 2002²) eftersom en välkänd skillnad mellan de båda politiska blocken är att socialförsäkringarnas generositet är mer omfattande under en vänsterorienterad regering (Jordahl, 2006; Dourssen & Taylor, 2002).

Då Downs (1957) understryker att partiernas politiska grundprinciper är konstanta över tid är det intressant att se på hur partiernas opinionsstöd utvecklats över åren. I diagram 3.1 visas hur partisympatierna har varierat under perioden 1972 - 2014. Vi kan tydligt se hur Socialdemokraternas väljarstöd har minskat över tiden samtidigt som Moderaternas har ökat. Centerpartiet har gått från att vara alliansens största parti till ett av de mindre. Vänsterpartiet upplevde en ökning av väljarstöd under slutet av 1990-talet samtidigt som Socialdemokraternas upplevde en särskilt stor tillfällig nedgång. Den mest påtagliga nedgången för Moderaterna skedde i början av 2000-talet men de återhämtade sig strax därpå. Vi kan även ana viss korrelation mellan partiernas väljarstöd.

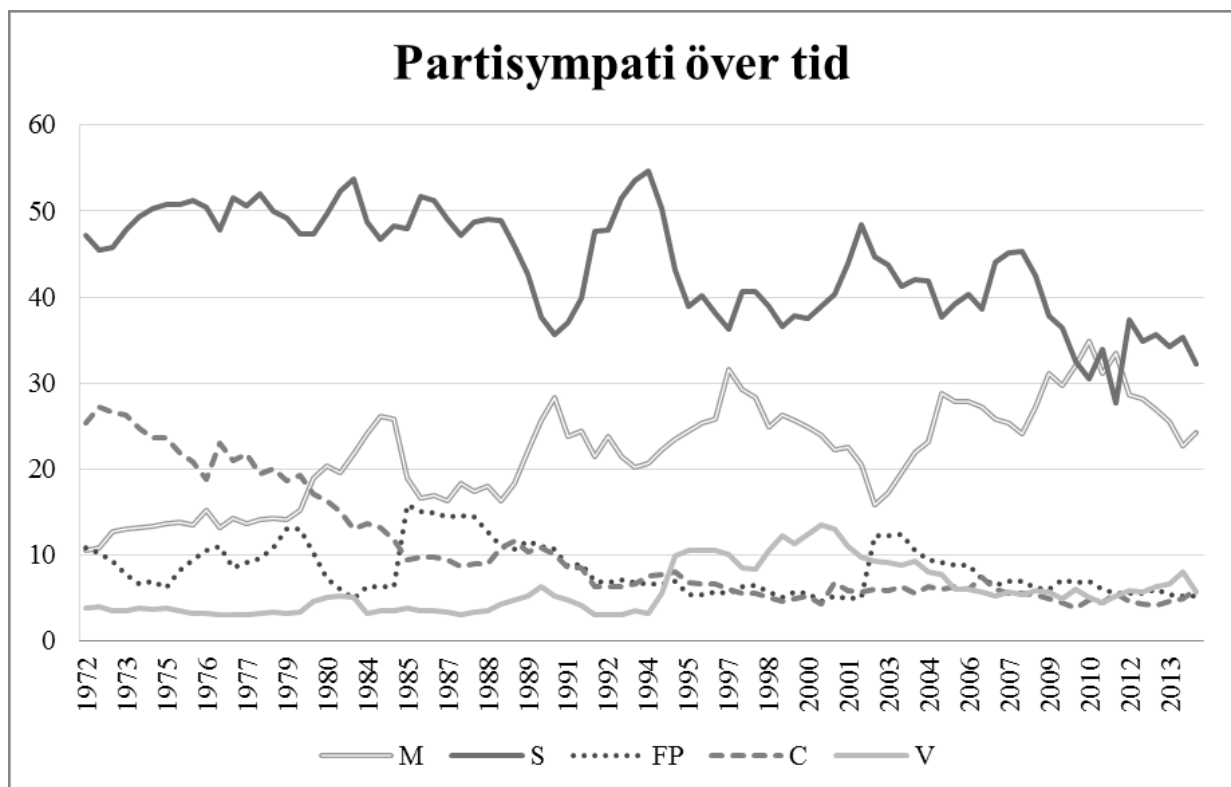

Diagram 3.1 - Partisymptati 1972 – 2014 enligt Statistiska Centralbyråns partisymptatiundersökning. Samtliga siffror är angivninga i procent. M = Moderaterna, S = Socialdemokraterna, C = Centerpartiet, FP = Folkpartiet, V = Vänsterpartiet.

² Citerad i Jordahl (2006)

<u>Korrelationsmatris för partisympatier</u>					
	M	S	C	FP	V
M	1	-0,73	-0,77	-0,53	0,38
S	-0,73	1	0,55	0,36	-0,49
C	-0,77	0,55	1	0,3	-0,53
FP	-0,53	0,36	0,3	1	-0,4
V	0,38	-0,49	-0,53	-0,4	1

Tabell 3.1 - Korrelationsmatris av partisympatier i absoluta tal, M = Moderaterna, S = Socialdemokraterna, C = Centerpartiet, FP = Folkpartiet, V = Vänsterpartiet

I tabell 3.1 skapar vi en klarare bild av korrelationen mellan partiernas väljarstöd med hjälp av en korrelationsmatris. Vi kan indikera klar negativ korrelation (-0,73) mellan Socialdemokraternas och Moderaternas väljarstöd, en korrelation vi kan ana redan vid en snabb överblick av diagram 3.1. Det är även värt att notera att Moderaterna även har en negativ korrelation med Centerpartiet och Folkpartiet, något som kan förklaras med att de förmodligen förlorar röster till förmån för varandra. Korrelationen är något starkare med Centerpartiet, vilket man kan anta beror på att Centerpartiets generella väljarstöd har minskat över åren samtidigt som Moderaternas har ökat. Vi kan även se en positiv korrelation mellan Moderaterna och Vänsterpartiet, vilket är intresseväckande.

Dessa trender visar på en ökad polarisering i väljarstöd där de två motpolspartierna i respektive block närmar sig varandra i väljarstöd och de mindre grupperar sig strax ovanför riksdagsspärren på fyra procent. För utreda om opinionsundersökningar bör jämföras med valresultat följer härefter en beskrivning av deras konstruktion samt eventuella mätfel.

3.2 Konstruktion av opinionsundersökningar

Opinionsundersökningar utförs vanligtvis genom telefonintervjuer, ibland även genom postenkäter eller förrekryterade online-paneler. Statistiska Centralbyrån, Novus, SKOP och Ipsos Synovate använder sig av telefonintervjuer med ett representativt urval av svenska röstberättigade medborgare. Även TNS-Sifo och Demoskop utför telefonintervjuer men med ett slumpmässigt urval av den svenska befolkningen. SKOP använder frågan ”Vilket parti sympatiserar du mest med?” och kompletterar sina telefonintervjuer genom en postal enkät. De andra fem följer den dominerande frågemodellen vid telefonintervjuer: (1) Hur skulle du rösta om det vore val till riksdagen idag? Om respondenten inte uppger ett parti: (2) Vilket

håll lutar det åt att du skulle rösta om det vore riksdagsval idag? Om de fortfarande inte har uppgett ett parti: (3) Vilket parti tycker du är minst dåligt i rikspolitiken? Ett par institut använder dock inte den tredje frågan. Dessa tre (två) frågor slås sedan samman för att kunna redovisa fördelningen av partisympatier. För att justera för eventuella skevheter i urvalet väger Statistiska Centralbyrån, Novus och Demoskop sina resultat mot kön, ålder och hushållsstorlek samt väljarstöd i senaste riksdagsval.

De senare åren har digitala paneler börjat ersätta traditionella telefonintervjuer vid opinionsundersökningar. United Minds (i samband med Knyt.se³) och YouGov använder sig av paneler som utses genom bland annat internetreklam och förfrågningar via epost. Målgruppen är individer som själva anmäler sig och således frivilligt deltar i undersökningarna. Kvoterna är även bestämda så att urvalet är representativt för Sveriges befolkning med avseende på kön, ålder, region och väljarstöd i senaste riksdagsval, liksom ovan. United Minds använder sig av frågorna (1) Hur skulle du rösta om det vore val till riksdagen idag? Om tveksam: (2) Även om du inte vet hur du skulle rösta, så kanske det lutar åt ett visst håll. Vilket håll lutar det åt att du skulle rösta om det vore val till riksdagen idag? YouGov publicerar inte sin frågeställning för allmänheten.

Urvalsundersökningar kommer alltid att uppleva slumpmässiga mätfel eftersom vi omöjligt kan undersöka den totala populationen. Följaktligen redovisar opinionsundersökningar ofta sina resultat tillsammans med en felmarginal eftersom förändringen anses statistiskt säkerställd då den ligger utanför denna marginal. Emellertid finns det fortfarande risk för systematiska mätfel. Dessa är allvarliga och kan uppstå av ett flertal anledningar, det som är gemensamt för alla är att de resulterar i snedvridna resultat och således bör de analyseras med stor varsamhet.

3.3 Eventuella systematiska mätfel

Opinionsundersökningar upplever ofta individbortfall då personer ej går att nås eller vägrar att svara på undersökningen. Med ”bortfall” avses generellt brist på värden på en eller flera variabler som initialt planerats inhämtas under en undersökning, vilket ofta kan leda till ickerepresentativa urval. Enligt Kohut et al. (2012) har svarsfrekvensen i opinionsundersökningar sjunkit från 36 procent under 1997 till 9 procent under 2012, en trend som även bekräftats genom andra studier (Holbrook et al 2007; Tourangeau & Plewes 2013).

³ Före detta Cint.se

Majoriteten av opinionsinstituterna i Sverige redovisar inte svarsfrekvensen, men Statistiska centralbyrån rapporterade det totala individbortfallet inför partisympatisympatiundersökningen i november 2014 som 43,8 procent. Enligt Hedlin (2014) bör man i genomsnitt anta ett bortfall på över 50 procent vid telefonundersökningar. Detta är oroväckande eftersom även då det initiala urvalet var representativt finns det en risk för att den grupp som slutligen besvarar studien inte är det. Ett annat problem blir en ökning av variansen, eftersom det urval som skattningarna baseras på blir mindre än initialt planerat.

Nutidens teknik har gjort det möjligt för människor att använda mobiltelefon som substitut för fast telefoni, vilket gör det svårt för opinionsinstituterna att nå dessa. Dessutom, individer som använder mobiltelefoni är oftast mer geografiskt rörliga än de med fast telefoni och en del förlitar sig uteslutande på mobiltelefoner som tillhandahålls av deras arbetsplats. Även om vissa opinionsinstitut kompletterar sina urval med mobiltelefoner består problematiken i att vika dessa geografiskt och demografiskt korrekt (Japiec, et al 1997). I dagens mobiltelefoner ingår även nummerpresentatör. En funktion som gör det möjligt för både hushåll och privatpersoner att ignorera samtal från okända telefonnummer och som används flitigt av de individer som inte vill delta i undersökningar (Traugott, 2003). Föreningen NIX-telefon erbjuder även en tjänst där de spärrar individens telefon för obeställda telefonsamtal i just marknadsförings-, försäljnings- eller insamlings syfte. Dessa kombinerade faktorer kan följaktligen leda till ökat individbortfall vid telefonintervjuer.

Tidigare studier har funnit att en del av skillnaden mellan opinionsundersökningar och valresultat uppstår på grund av att respondenter inte talar sanning i undersökningarna (Funk, 2013; Leigh & Wolfer, 2006). Det är tidigare bevisat att sociala normer spelar stor roll och att individer bosatta i större städer är mer benägna att svara ärligt än de i mindre samhällen (Funk, 2010; Bengtsson, 2002). Även om vissa hävdar att just individbortfall inte bör anses vara det allvarligaste problemet för korrekta estimeringar (Holbrook et al. 2007) visar denna nedåtgående trend ett ökande behov av viktning av det slutgiltiga urvalet. För att kunna tolka resultat, jämföra med annan statistik och utveckla tidigare forskning krävs det att man har tillgång till information kring bortfallets omfattning och effekter i undersökningen (Japiec et al. 1997).

För att överkomma denna bortfallsproblematik vid telefonintervjuer använder en del opinionsinstitut istället onlinepaneler som besvarar undersökningen. Panelen är antingen slumpmässigt utvald eller självrekryterad. För att öka incitamenten för individer och vidare

öka svarsfrekvensen använder exempelvis Yougov ett poängsystem där respondenter samlar poäng genom att svara på opinionsundersökningar. Dessa poäng kan senare användas i en poängbutik eller i ett lotteri. Även Knyt.se⁴ har ett poängsystem där respondenterna tjänar ungefär en krona per minut undersökningen genomförs. Det är bevisat att dessa paneler ökar svarsfrekvensen betydligt (Martinsson et al, 2013). Däremot tål det att poängteras att internetuppkoppling inte är likartat eller slumpmässigt tillgängligt över hela Sverige. Denna digitala klyfta kan leda till en snedvridning i onlinepaneler. I USA har påvisats att Republikanernas väljarstöd ofta överskattas i samband med denna typ av opinionsundersökning (Traugott, 2003). Det går även att dra referenser till det svenska samhället, särskilt då man kan anta att exempelvis fattigpensionärer, låginkomsttagare eller sjukskriva varken har ork eller råd att tillämpa denna nya teknik. Svenska Novus genomförde en studie av slumpmässigt rekryterade och självrekryterade webbpaneler där de konkluderade att självrekryterande paneler ger snedvridna resultat eftersom urvalet inte representerade ett svenskt miniatyrsamhälle vare sig till ålder, demografi eller åsikter.⁵

Genom att använda opinionsundersökningar för att tolka den rådande väljaropinionen vill vi undersöka om denna variation i väljarstöd beror på olika ekonomiska faktorer. Därför är det även relevant att utvärdera den underliggande teorin bakom opinionsbildning.

⁴ Som genomför onlineundersökningar tillsammans med United Minds

⁵ Då denna studie genomfördes av ett konkurrerande opinionsinstitut bör man vara medveten om eventuella intressekonflikter och således snedvridningar i resultaten

4. Opinionsbildning och väljarbeteende

Rationalitetshypotesen påtalar alltså att väljare röstar på de partier som gynnar deras personliga intressen. Om man antar att väljare påverkas av samhällets ekonomiska utveckling antar man följaktligen att de påverkas av makroekonomiska faktorer. Då alla i nationen påverkas positivt av en välmående ekonomi kan man inte utesluta mikroekonomisk påverkan även när väljaropinionen kan påvisas influeras av makroekonomiska variabler.

4.1 Ekonomiska faktorerers inverkan på väljaropinion

Studier har visat att väljare påverkas i större utsträckning av nationens ekonomiska situation vid röstning och att den egna ekonomiska situationen har liten eller inget effekt på väljaropinionen (Bengtsson, 2002:43; Holmberg, 1984; Kinder & Kiewet, 1981). Då regeringen är medveten om denna påverkan på väljarstödet finns det ytterligare anledning att sträva mot förbättring av den ekonomiska situationen i Sverige och således öka sina chanser att bli omvald. Argumentet att väljare röstar mer sociotropiskt⁶ än egotropiskt⁷ kan ifrågasättas något eftersom det har påvisats att väljare har mycket begränsad makroekonomisk kunskap (Kinder & Kiewet, 1981). Downs (1957) introducerade begreppet *rationell ignorans*. Med detta menas att man inte kan förvänta sig att väljare ska vara fullt medvetna om makroekonomiska variabler. Likväl räcker det med en generell uppfattning om hur ekonomin utvecklas och det är denna uppfattning som är viktig vid beslutsfattning om röstning (Bengtsson, 2002:45).

För att förklara variationer i väljarsympatier över åren ser vi till Lewis-Beck och Paldams (2000) konklusion om att arbetslöshet och inflation är betydande makroekonomiska variabler för att förklara väljarsympati (se diagram 4.1). Bengtsson (2002:48) understryker även vikten av variation av BNP som förklaring till förändring i partisympati och därför inkluderas även variabeln BNP per capita i analysen.

⁶ Samhällsfokuserat

⁷ Självcentrerad plånboksröstning

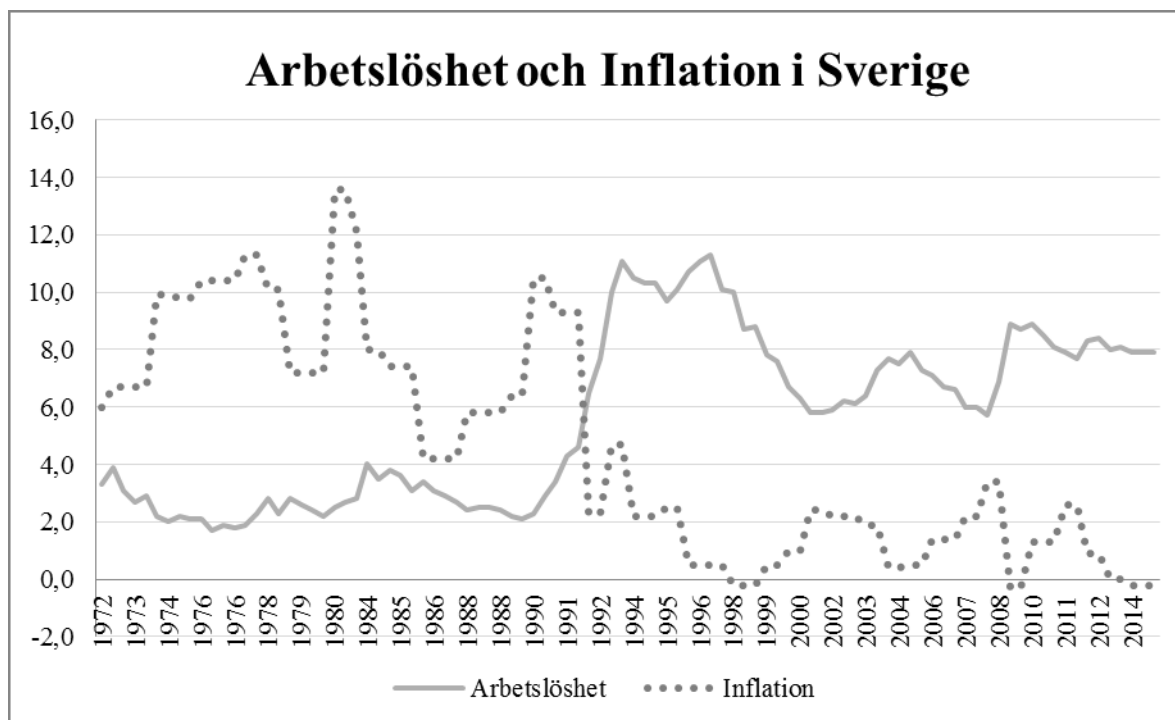

Diagram 4.1 - Arbetslöshet och Inflation i Sverige under perioden 1972 - 2014. Samtliga siffror är angivna i procent.

Diagram 4.1 visar arbetslösheten och inflationens utveckling i Sverige över tid. Sverige hade länge upplevt låg arbetslöshet och hög inflation tills en betydande omsvängning skedde i början av 1990-talet. Denna skiftning berodde förmodligen på den omvälvande 90-talskrisen som drabbade Sverige under dessa år.

Tidigare studier har visat att dessa variabler inverkar på väljarkåren i stor utsträckning (Lars Jonung och Wadensjö, 1979; Jordahl, 2006) och följaktligen presenteras korrelationerna mellan dessa ekonomiska faktorer och väljarstödet för respektive parti i tabell 4.2.

<i>Korrelationer mellan partisympati och ekonomiska faktorer</i>					
	M	S	C	FP	V
Arbetslöshet	0,68	-0,51	-0,73	-0,57	0,53
Inflation	-0,59	0,6	0,76	0,34	-0,59
BNP per capita	0,73	-0,73	-0,8	-0,36	0,43

Tabell 4.2 – Korrelation mellan partisympatier och makroekonomiska variabler i absoluta tal.
M = Moderaterna, S = Socialdemokraterna, C = Centerpartiet, FP = Folkpartiet, V = Vänsterpartiet

Från tabell 4.2 kan vi dra slutsatsen att dessa makroekonomiska variabler påverkar väljaropinionen i mycket stor utsträckning. Notera skillnaderna mellan Moderaterna och Socialdemokraterna, de påverkas olika av olika ekonomiska faktorer vilket kan bero på att de

fokuserar på olika områden i sin ekonomiska politik. Vi jämförelse av diagram 3.1 och tabell 4.2 kan vi se att då Socialdemokraternas och Centerpartiets väljarstöd minskat över tid har de en positiv korrelation med inflationen samt en negativ med arbetslösheten och tvärtom för Moderaterna.

Man kan argumentera att då regeringar övertar rådande nivåer av de ekonomiska faktorerna från föregående regering är variationerna av dessa variabler att anse viktigare än de absoluta talen. Elinder (2010) konstaterade att eftersom variationen mellan olika svenska regeringars väljarstöd har varit stor så bör det anses som lämpligast att analysera just förändringarna i dessa ekonomiska faktorer (se diagram 4.2).

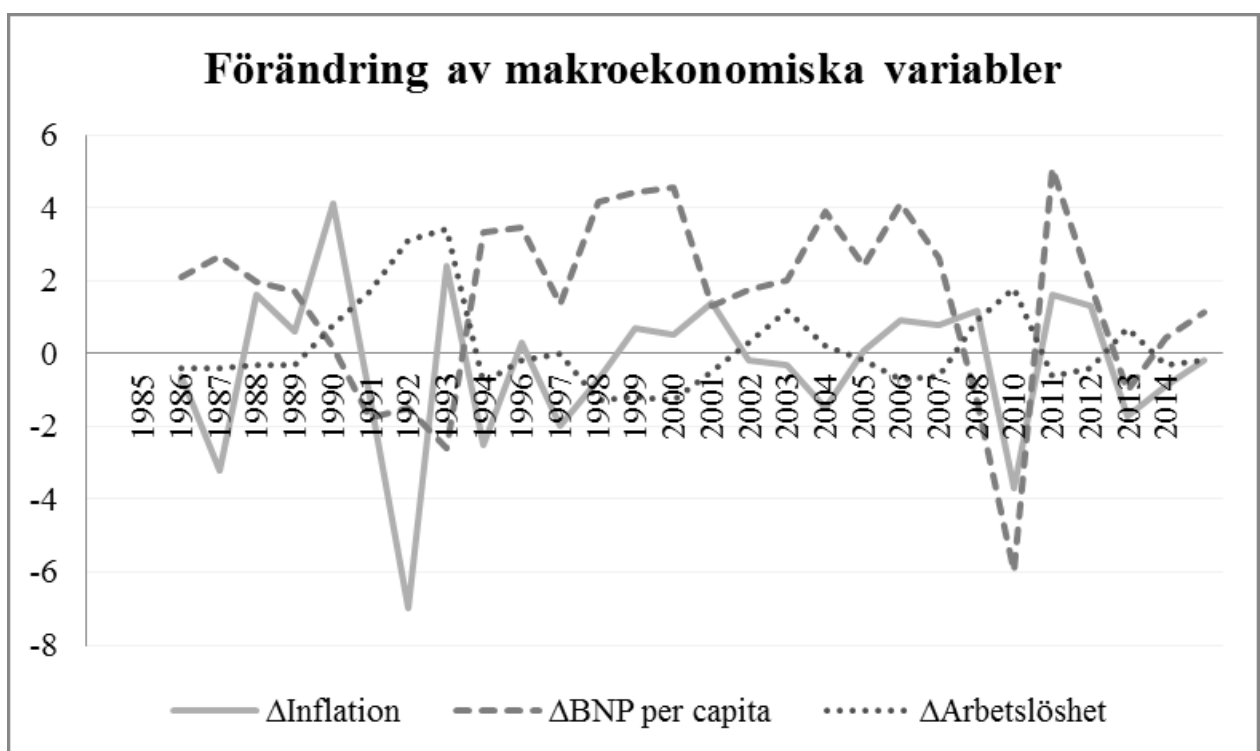

Diagram 4.2 - Förändring i procentenheter av makroekonomiska variabler i Sverige 1985 – 2014.

Diagram 4.2 visar på omfattande förändringar av dessa tre variabler under åren 1985 - 2014. Även här ser vi spår av 90-talskrisen i början av 1990-talet då inflation och BNP per capitas tillväxt var negativ samtidigt som vi kan påtala en betydande ökning av arbetslösheten. Liknande mönster ses även under finanskrisens begynnelse 2008. För att utvärdera dessa förändringars inverkan på väljarstödet för respektive parti visas dessa korrelationer i tabell 4.3.

<i>Korrelationer mellan skillnader i partisynpati och skillnader i ekonomiska faktorer</i>					
	ΔM	ΔS	ΔC	ΔFP	ΔV
Δ Arbetslöshet	0,12	0,06	-0,02	-0,03	-0,18
Δ Inflation	0,08	-0,09	0,12	-0,08	0,18
Δ BNP per capita	0,13	-0,14	0,08	0,01	0,09

Tabell 4.3 - Korrelationer mellan skillnader i partisynpati och skillnader i ekonomiska faktorer. Samtliga skillnader är angivna i procentenheter. M = Moderaterna, S = Socialdemokraterna, C = Centerpartiet, FP = Folkpartiet, V = Vänsterpartiet

Genom att jämföra korrelationerna i tabell 4.3 och tabell 4.2 kan man utläsa betydligt högre korrelationer mellan partisynpati och ekonomiska faktorer i absoluta tal än mellan förändringar i partisynpati respektive ekonomiska faktorer. Då tidigare forskning ändå hävdar betydelsen av förändringar finner jag det viktigt att inkludera även en modell som visar detta i min studie.

Makroekonomiska variationer kan även tolkas som en indikation på den sittande regeringens kompetens (Cukierman & Meltzer, 1986; Rogoff, 1990) och ansvarshypotesen påtalar att väljare håller regeringen ansvarig för ekonomiska händelser i samhället och väljer att stödja sittande regering eller opposition utifrån denna utveckling. I valundersökningarna 1982 och 1991 tillfrågades respondenterna om orsakerna till att Sveriges ekonomi hade blivit sämre. De väljare som ansåg att respektive regering bar skuld till denna förändring röstade mer sällan på ett regeringsparti samt hade de en klar tendens att byta bort från regeringsidan i valet. Denna fråga har inte funnits med i några andra valundersökningar (Holmberg & Oscarsson, 2004). Enligt Downs (1957) inser väljaren att det är klokt att grunda sina förväntningar av partiernas framtida aktiviteter på reella fakta och inte på löften. Därför kan det tänkas rationellt att stödja en sittande regering då makroekonomiska variabler utvecklas bättre än förväntat. Denna hypotes kan dock fungera asymmetriskt för partier med skilda ideologier, för att olika partiernas ideologier gör att de prioriterar olika ekonomiska områden. Exempelvis, tänk att Xpartiet bryr sig mest om variabeln x. Ansvarshypotesen menar att då x försämras kommer väljarstödet för Xpartiet att öka, men den påtalar även att väljare tenderar att straffa Xpartiet hårdare då dessa sitter i regeringen och x försämras. Därför kan vi påtala en klar negativ snedvridning inom ekonomisk röstning (Lewis-Beck & Paldam, 2000).

Vi kan även diskutera huruvida arbetslöshet enbart bör tolkas som en makroekonomisk variabel. Då tidigare studier har visat att den bästa indikatorn av en individs framtida risk för arbetslöshet är dess tidigare erfarenhet av arbetslöshet (Arulampalan et al., 2000) ger detta en grund för att diskutera huruvida arbetslöshet bör ses som en makroekonomisk variabel när den

observeras genom ett mikroekonomiskt perspektiv. Det är exempelvis rimligt att anta att väljare med stor individuell arbetslöshetsrisk är mer benägna att rösta på en vänsterorienterad regering.⁸ Väljare med fast anställning eller annan trygg sysselsättning bör däremot inte uppfatta denna arbetslöshetsrisk utan tolkar således det officiella arbetslöshettalet som ett mått på samhällsekonomisk stabilitet och just regeringens kompetens.

Enligt Lucas kritik⁹ av makroekonomiska modeller applicerar individer med rationella förväntningar rådande ekonomiska teorier när de formar sina förväntningar. När dessa teorier förändras modifieras även de makroekonomiska relationerna och på så vis kan de nya modellerna dramatiskt förändra valfunktionerna i framtiden. Downs (1957) hävdar att väljare skapar sin bild av nationens framgång genom andra informationskällor än detaljerade makroekonomiska faktorer vid opinionsbildning och därför ser till partiidentifikation, expertutlåtande och medias vinkling av det politiska läget när de fattar sitt röstningsbeslut. Då de tar del av fakta kring samhällets utveckling via indirekta informationskällor kan det ske en viss reaktionsfördröjning eftersom det tar tid för väljare att processera och utvärdera information.

4.2 Hur påverkas väljare av opinionsundersökningar?

Väljare hämtar alltså information från tillgängliga källor för att kunna forma sin politiska opinionsuppfattning. I dagens samhälle är mediala källor ytterst lättillgängliga och medför då även att väljare får information kring experteråsikter och samhällsopinion. Tidigare studier har påvisat att opinionsundersökningar i media klart påverkar väljaropinionen (Huber & Faas, 2014; Fredén, 2014; Bevelander & Hellström, 2011) och att denna påverkan ibland även sker undermedvetet. Bevelander och Hellström undersökte sambandet mellan exponering i media och politisk framgång och påvisade således att Sverigedemokraternas väljarstöd starkt gynnats av medial uppmärksamhet relativt de andra partierna. Detta borde överensstämma mer med mindre och/eller nyare partier, vilka behöver denna mediala exponering för att väcka uppmärksamhet hos väljare.

Människor har en tendens att sträva efter gruppstillhörighet, en strävan som i politiska sammanhang kan leda till en bandwagoneffekt. Alltså effekten av att ett parti som upplever uppåtgående väljarstöd ofta gynnas av mer publicitet och då lockar väljare som vill tillhöra ”det vinnande laget”. Denna effekt har testats i ett flertal vetenskapliga studier. Ett exempel är

⁸ Se argument i 3.1

⁹ Uppkallat efter Robert Lucas år 1976

en studie vid University of Kentucky 1994 där 180 studenter slumpmässigt blev indelade i nio grupper och blev utfrågade om valscenarion. Ungefär 70 procent av deltagarna fick ta del av information om den förmodade vinnaren. Resultatet visade att individer vilka ansåg sig vara neutrala i partitillhörighet var dubbelt så sannolika att rösta på den republikanska kandidaten när denna väntades vinna enligt opinionsundersökningarna. De drog därför slutsatsen att förväntningar spelar en betydande roll vid ett val (Goidel & Shields, 1994). Motsatsen till bandwagoneffekten är underdogeffekten. Denna menar att även en nedåtgående trend i en opinionsundersökning kan påverka ett parti positivt då dess sympatisörer möjligen anser att deras röster väger mer och därför anstränger sig mer i valrörelser strax innan valet. Effekten kan även leda till en ökning av det faktiska valdeltagandet då väljare har en mer angelägnhet att bege sig till valurnorna. Denna effekt har också visat sig stark för ”missnöjespartier”, då de tilltalar väljare som är missnöjda med den förda politiken och samhällets utveckling. På så vis uttrycker väljarna sin förtrytelse genom att stödja dessa partier (Eklund, 2014).

Då det svenska valsystelet är utformat så att partier som får mindre än fyra procent i riksdagsvalet inte kommer in och dess röster räknas bort vid mandatfördelning kan det finnas incitament att inte alltid rösta på det partiet man står närmast. Eftersom den politiska kartan kan delas upp i två block är det oftast väsentligt att samtliga partier inom ett specifikt block kommer in i riksdagen för att blocket ska kunna bedriva önskvärd politik (Jordahl, 2006; Eklund, 2014). Detta kan i sin tur leda till att väljare stödröstar på partier som ligger nära eller under denna gräns eftersom de vill att blocket de föredrar ska få majoritet och därför kan även etablerade partier gynnas av att ligga under den. Vid en jämförelse av Statistiska Centralbyråns undersökningar 2012 och 2013 fann man att endast 85 procent av de respondenter som uppgav att de sympatiserade med ett specifikt parti även skulle rösta på detta parti vid ett riksdagsval.¹⁰ Ur den renodlade mandatmodellens synpunkt ses ofta taktisk röstning som mindre önskvärd eftersom det demokratiska målet är att åsiktsrösta på partiprogram och inte behöva ta hänsyn till politikens former (Holmberg & Oscarsson, 2004) men det är svårt att förhindra.

Enligt en relevant studie vid Statistiska Centralbyrån från 2002 tror drygt 60 procent att man påverkas av opinionsundersökningarna när man beslutar vilket parti man ska rösta på. En annan studie från 2006 konkluderar att väljare tror att andra väljare bryr sig mer om opinionsundersökningarna än vad de själva gör. Trenden visade dock inte samma för

¹⁰ Ungefär 6% skulle rösta på ett annat parti och 9% visste inte hur de skulle rösta.

Kristdemokraterna och Miljöpartiet då hela 25 procent erkände att de påverkas av opinionsundersökningar (Sollander, 2006). Vi kan knyta detta till effekterna nämnda i föregående paragraf då dessa partier ofta har ett väljarstöd runt fyra procent och därför antingen anser det extra viktigt för dem personligen att rösta eller motsatsen – de vill inte ”slänga bort” sin röst.

I politiska sammanhang är det välkänt att opinionsundersökningar påverkar hur vi röstar och även politiker påverkas av dessa. Ett talande exempel var Folkpartiet under mitten av 1990-talet. Då opinionssiffrorna kröp långt under riksdagsspärren på fyra procent valde partiledaren Maria Leissner att avgå frivilligt, istället för att vänta till valresultatet 1998. Ett flertal motioner har inlämnats till riksdagen de senaste åren för att möjliggöra reglering av hur opinionsundersökningar publiceras i nära anslutning till val (Sandgren, 2002; Danielsson & Kornevik-Jakobsson, 2009; Carvalho et al, 2014). De argumenterar att opinionsundersökningarna inte bör ha möjlighet att distrahera väljarnas personliga opinionsbildning. Då närmare 30 procent av valdeltagarna uppgav att de bestämde sig för vilket parti de skulle rösta på så sent som sista veckan innan valet under valrörelsen 2010¹¹ (Järnbert, 2014) kan vi anta att de inte kunnat undgå att påverkats enligt ovanstående effekter.

Som nämnts innan röstar inte väljare alltid på det parti de sympatiserar mest med och för att inkludera tänkbar taktik- och missnöjesröstning i opinionsundersökningarna används svaren på följande fråga i studien: *Vilket parti skulle du rösta på om det vore riksdagsval någon av de närmaste dagarna?* Detta innebär att eventuell skillnad mellan opinionsundersökningar och valresultat endast bör bero på de systematiska mätfel diskuterade i 3.3. Genom att applicera föregående teori på påföljande empiriska modeller kan vi göra en ansats att förklara väljarstöden för Moderaterna, Socialdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Vänsterpartiet.

¹¹ En siffra som tredubblats sen 1964 enligt Järnbert (2014)

5. Empiriska modeller

I detta avsnitt presenteras modellerna kort, variablerna förklaras sedan närmare i nästa kapitel. Vi skiljer på två modeller där den primära förklarar partisympati i absoluta tal och den sekundära förklarar förändringar i partisympati.

Den första modellen som skattas är en linjär OLS-regression som ser ut enligt följande,

$$\begin{aligned} \text{Partisypati}_{it} = & \alpha_t + \beta_1 U_t + \beta_2 \text{BNPcap}_t + \beta_3 I_t + \beta_4 \text{EE1}_t + \beta_5 \text{EE12}_t + \beta_6 \text{SE12}_t + \\ & \beta_7 \text{VAL}_t + \text{REGERING}_{it}(\beta_9 U_t + \beta_{10} I_t + \beta_{11} \text{BNPcap}_t) + \beta_{12} \text{Partisypati}_{it-1} + \\ & \beta_{13} \text{Partisypati}_{it-2} + \varepsilon_t \end{aligned}$$

(Ekv. 1)

där,

Partisypati	Väljarstöd i procent för specifikt parti
α	Intercept
U	Arbetslöshet i procent av Sveriges befolkning
BNPcap	Real BNP per capita i Sverige
I	Inflation i Sverige
EE1	Egen ekonomi nu
EE12	Egen ekonomi om 12 månader
SE12	Sveriges ekonomi om 12 månader
VAL	Dummyvariabel för det riktiga valresultatet
REGERING	Dummyvariabel för om ett visst parti ingår i regeringen
Partisypati _{t-1}	Fördröjd Y-variabel vilken inkluderar föregående beroende variabel
Partisypati _{t-2}	Fördröjd Y-variabel vilken inkluderar den beroende variabeln två steg bort
i	Partispecifikvariabel
t	Tidsserieobservation

Den andra modellen är också en linjär OLS-regression som ser ut enligt följande,

$$\Delta Partisymptati_{it} = \alpha_t + \beta_1 \Delta U_t + \beta_2 \Delta I_t + \beta_3 \Delta BNPcap_t + \beta_4 VAL1_t + \beta_5 VAL2_t + \beta_6 EE1_t + \beta_7 EE12_t + \beta_8 SE12_t + REGERING_{it} + REGERING_{it}(\beta_9 \Delta U_t + \beta_{10} \Delta I_t + \beta_{11} \Delta BNPcap_t) + \beta_{12} \Delta Partisymptati_{it-1} + \varepsilon_t$$

(Ekv. 2)

där,

$\Delta Partisymptati$	Förändring i väljarstöd relativt föregående observation
α	Intercept
ΔU	Förändring av arbetslöshet i Sverige relativt föregående observation
$\Delta BNPcap$	Förändring av real BNP per capita i Sverige relativt föregående observation
ΔI	Förändring av inflation i Sverige relativt föregående observation
EE1	Egen ekonomi nu
EE12	Egen ekonomi om 12 månader
SE12	Sveriges ekonomi om 12 månader
VAL	Dummyvariabel från den sista opinionsundersökningen innan valet till det riktiga valresultatet
VAL2	Dummyvariabel från det riktiga valresultatet till följande opinionsundersökning
REGERING	Dummyvariabel för om ett visst parti ingår i regeringen
$\Delta Partisymptati_{i,t-1}$	Fördröjd Y-variabel vilken inkluderar föregående beroende variabel
i	Partispecifikvariabel
t	Tidsserieobservation

För varje modell görs fem regressioner vilka innehåller partispecifika variabler för Moderaterna, Socialdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Vänsterpartiet. Variablerna Partisymptati och REGERING varierar med avseende på specifikt parti som mäts i den aktuella regressionen. Resterande variabler är konstanta över alla partier.

6. Data

I detta kapitel diskuteras teorierna bakom den data som används i de empiriska modellerna, varför specifika variabler inkluderas och vad för resultat som förväntas av dem.

6.1 Tidsserie

Statistiska Centralbyrån har utfört sina partisympatiundersökningar kontinuerligt sedan 1972, vilket innebär att en tidsserie med data på halvårsbasis över 42 år. I partisympatiundersökningen saknas det tyvärr data för 1982 - 1983. I den första modellen uteslöts dessa tidseriepunkter men i den andra användes istället observationer mellan 1984 – 2014 (30 år). Jag även kompletterat denna tidsserie med tolv valresultat från ordinarie riksdagsval under denna period. På så vis kan vi även anträffa eventuella skillnader mellan opinionsundersökningar och valresultat.

Tidserien över partisympatier används som beroende variabel i vår primära modell för att kunna förklara hur väljarstöd varierat över tid. I den sekundära modellen har istället skillnaden mellan observation t och $t-1$ beräknats ($\Delta Y = Y_t - Y_{t-1}$) och förväntas således förklara skillnaden i procentenheter i partisympati.

Statistiska Centralbyrån genomför opinionsundersökningar på uppdrag av riksdagen och medför då ett högt anseende bland såväl makthavare som opinionstolkare. Då flertalet opinionsinstitut utför opinionsundersökningar efter en beställning är det viktigt att denna studie behandlar så objektiva undersökningar som möjligt, något som Statistiska Centralbyrån kan anses utföra. De kompletterar även alltid sina resultat med information om eventuella felkällor samt antal intervjuer. Tabell 6.1 visar antal intervjuer i varje undersökning publicerad av de stora svenska opinionsinstituten i december 2014. Statistiska Centralbyrån intervjuar minst dubbelt så många som resterande institut, vilket borde reducera systematiska fel i undersökningen.

Partisympatiundersökningen genomförs två gånger om året, i maj och november, sedan 1972. Dess osäkerhet uttrycks som felmarginal och publiceras alltid tillsammans med undersökningen. Då vi tidigare har resonerat kring att väljare inte alltid röstar på partiet de sympatiserar mest med använder jag data från undersökningen ”Riksdagsval idag”, där respondenten svarat på följande fråga: *Vilket parti skulle du rösta på om det vore riksdagsval*

någon av de närmaste dagarna? På så vis bör även taktik- och missnöjesröstning inkluderas i undersökningen.

Företag	Publicerad	Intervjuer
YouGov	29 dec	1 508
Inizio	22 dec	1 329
Sifo	21 dec	1 929
Ipsos	18 dec	1 403
Novus	16 dec	1 786
Inizio	11 dec	1 574
Sentio	11 dec	1 043
YouGov	6 dec	1 010
Demoskop	5 dec	1 250
Inizio	4 dec	2 768
Sentio	2 dec	1 045
SCB	1 dec	5 072

Tabell 6.1: Antal intervjuer per opinionsinstitut publicerade i december 2014. Källa: Svenska Väljarbarometrar April 2015 (Novus)

6.2 Makroekonomiska variabler

Tidigare forskning har påvisat stark signifikant effekt av **arbetslöshet** och **inflation** i liknande studier (Paldam, 1997; Lewis-Beck & Paldam, 2000; Jordahl 2006) och dessutom har även real **BNP per capita** visats betydelsefull i relaterade svenska studier (Jordahl, 2006; Bengtsson, 2002). I 4.1 påvisades även starka korrelationer mellan partisympati och dessa ekonomiska faktorer och således inkluderar vi dessa variabler i modellerna för att förklara väljarstöd.

6.2.1 Arbetslöshet

Statistiska Centralbyrån genomför kontinuerliga arbetskraftsundersökningar (AKU), vilka beskriver utvecklingen på arbetsmarknaden för Sveriges befolkning i åldern 15-74. Dessa undersökningar utgör underlag för nationens officiella arbetslöshetsprocent och är konstant för hela befolkningen. Jag har använt mig av halvårsvis data av arbetslösheten i landet, relativt den totala arbetskraften i landet. Notera att den officiella arbetslöshetsdefinitionen ändrades i oktober 2007 till att även inkludera de heltidsstuderande som sökt arbete i gruppen

”arbetslösa” och därmed i arbetskraften. Dessa ingick tidigare i ”ej i arbetskraften”. När den ordinarie arbetskraften går på semester räknas de fortfarande som sysselsatta och då studenterna söker arbete ingår de i arbetskraften och medför då att även antalet sysselsatta ökar under sommarmånaderna, därför kan vi se en permanent ökning av arbetslösheten efter 2007 i diagram 4.1. På grund av denna kraftiga säsongsvariation i AKU har jag valt att arbeta med de säsongrensade serierna där seriens trend beräknats och beskriver ett konjunktursmönster.

Ansvarshypotesen påtalar att väljarstödet för vänsterorienterade partier ökar då arbetslösheten ökar men även att om denna ökning sker under deras regim bör väljarstödet minska. I 4.1 diskuterades även ett eventuellt mikroperspektiv på denna variabel då arbetslöshet möjligen är mer observerbar än andra makroekonomiska variabler, utifrån denna diskussion menar jag att denna bör visa större effekt än övriga makroekonomiska variabler.

6.2.2 Inflation

Konsumentprisindex (KPI) ligger till grund vid beräkning av inflation. Statistiska Centralbyrån mäter och publicerar detta index månatligt från juli 1954. Då dessa variabler mäts månatligt var det logiskt att inkludera mätningarna gjorda i maj och november varje år, samtidigt som väljaropinionen uttrycks. KPI avser visa hur konsumentpriserna i genomsnitt utvecklar sig för hela den privata konsumtionen och inflationen beskriver då hur mycket den allmänna prisnivån i ekonomin ökar. Då det inte kan anses rationellt att väljare uppmärksammar inflationsnivån i samhället¹² kan vi ändå anta att väljare föredrar stabil inflationstakt relativt snabbt stigande priser. Jag påtalar därför ansvarshypotesen även här och menar att då inflationen i Sverige ökar bör väljare vända bort från partiet (-erna) i regeringen för tillfället.

6.2.3 Real BNP per capita

BNP per capita mäter hur mycket varje invånare i Sverige producerar i genomsnitt. Denna variabel är ytterst beroende av omvärlden och kan ofta samla upp andra dolda variabler. Särskilt tydligt var detta under 1970-talet i Sverige där löneökningar och höjda arbetsgivaravgifter gjorde att det blev dyrare att producera i Sverige och BNP-tillväxten var negativ under flera år. BNP per capita uttryckt i fasta priser kallas för real BNP per capita, och min tidsserie använder 2013 som referensår. I den sekundära modellen är förändringen i BNP

¹² Se diskussion kring rationell ignorans i 4.2.

per capita beräknad från föregående observation ($\Delta \text{BNPcap} = (\text{BNPcap}_t - \text{BNPcap}_{t-1}) / \text{BNPcap}_{t-1}$). Jag har använt Konjunkturinstitutets data på BNP per capita, en statlig myndighet som sorterar under Finansdepartementet. Deras prognoser används som beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. Eftersom en ökning av Sveriges BNP per capita påverkar samhället positivt bör väljare således stödja den sittande regeringen.

6.3 Mikroekonomiska variabler

Tidigare har det påvisats att väljare påverkas i större utsträckning av ekonomins tillstånd vid röstning och att den egna ekonomins tillstånd har liten eller ingen effekt på väljaropinionen (Bengtsson, 2002:43; Holmberg, 1984; Kinder & Kiewet, 1981). Jag ifrågasätter dessa resultat då jag anser att mikroekonomiska variabler bör inverka på väljarstödet då vi numera befinner oss i ett post-traditionellt samhälle där individen står i fokus och där vi själva gör aktiva val om vår livsstil och vår personlighet (Giddens, citerad i Gauntlett, 2002). Därför inkluderas även ett mikroperspektiv i studien.

Konjunkturinstitutet koordinerar Konjunkturbarometern där 1500 svenska hushåll intervjuas varje månad. Frågorna innefattar hushållens syn på den egna och Sveriges ekonomi, förväntningar om räntor och inflation samt om planerade inköp av kapitalvaror och sparande. Urvalet är slumpmässigt och dras månadsvis från PAR Konsument. Resultaten viktas sedan mot köns-, ålders och regions-indelning i PAR Spar för att justera eventuella avvikelser som i sin tur kan leda till icke-representativa urval. Mellan 1973 och 1992 presenterades dessa tidserier kvartalsvis och då partisympatiundersökningen publicerats i maj och november varje år var det befogat att konstruera tidserier med data från kvartal 2 respektive 4. Från och med 1992 publiceras tidsserierna månatligt och då konstruerades tidserier utifrån data för maj respektive november för att harmoniera med partisympatiundersökningen och tidsserierna på makroekonomiska faktorer.

Mina modeller innefattar tidserier på hushållens åsikter om den **egna ekonomin vid intervjutillfället** samt **förväntningar på egen ekonomi och på Sveriges ekonomi 12 månader** från intervjutillfället. Konjunkturbarometern använder *netttotal* för att presentera och analysera resultaten på ett relativt simpelt vis. Nettotalet redovisas som saldot mellan den procentuella andelen respondenter som svarat positivt respektive negativt på en fråga. Dessa tidsserier säsongrensas sedan genom att avlägsna variationer och effekter som beror på säsong.

Enligt Jordahls antagande (2006) kan vi förvänta oss att vänsterorienterade partiers väljarstöd ökar när väljare anser sig befinna sig i ofördelaktig ekonomisk situation, förväntas ha en sämre ekonomi om tolv månader jämfört med idag eller då Sveriges ekonomi förväntas bli sämre om tolv månader jämfört med idag.

6.4 Regeringsvariabel

För att testa tidigare nämnda ansvarshypotes har jag även inkluderat dummyvariabler för samtliga partier där 1 betyder att partiet ingår i regeringen vid den aktuella tidpunkten och 0 att det inte gör detta, överblick ges i figur 6.1. Dessa är integrerade med de makroekonomiska variablerna och tillsammans bildar de interaktionsvariabler. Vi kan anta att stora makroekonomiska händelser som reflekterar dåligt på den svenska ekonomin kommer att påverka väljarstödet negativt för partiet(-erna) i regeringen. Om dessa dummyvariabler istället skulle vara positiva och signifikanta tolkar vi detta som att väljarstödet för regeringen påverkas positivt av den aktuella makroekonomiska händelsen.

Figur 6.1 - Blockmajoritet i regering 1970 – 2010

6.5 Valresultat vs. Opinionsundersökningar

Min uppsats bygger på antagandet att då opinionsundersökningar alltid återger den verkliga opinionen i samhället så borde det riktiga valresultatet påverkas av de inkluderade variablerna nämnda i detta avsnitt på samma vis som opinionsundersökningarna. I den primära modellen har jag därför inkluderat dummyvariabeln VAL där 1 står för det riktiga valresultatet och 0 för opinionsundersökningarna. Då denna är signifikant kan vi påvisa att opinionsundersökningarna skiljer sig från det riktiga valresultatet.

I vår sekundära modell ingår det två dummy-variabler för valresultatet. VAL beskriver skillnaden mellan den sista opinionsundersökningen innan valet och valresultatet och VAL2 skillnaden mellan valresultatet och påföljande opinionsundersökning. Då dessa är signifikanta kan vi påvisa en statistisk säkerställd skillnad mellan opinionsundersökningar och valresultat.

7. Resultat och Empirisk analys

I detta avsnitt presenteras resultaten för modellerna var för sig tillsammans med en kort empirisk analys. Först följer dock eventuella justeringar som utförts under estimeringsprocessen.

Regressionerna för Folkpartiet, Vänsterpartiet, Centerpartiet (ekv.1) och Moderaterna (ekv. 2) upplevde heteroskedasticitet vilket korrigerades med hjälp av Whites standardfel i skattningarna. Regressionerna av Socialdemokraternas väljarstöd upplevde autokorrelation vilket korrigerades genom användning av Newey-Wests standardfel.

Då Vänsterpartiet aldrig ingått i regeringen ansåg jag dummyvariabeln $REGERING_V$ överflödig. Det är dock rimligt att anta att vänster- och högerorienterade regeringar påverkar Vänsterpartiets väljarstöd och med utgångspunkt i den positiva korrelationen mellan Vänsterpartiet och Moderaterna i tabell 3.1 applicerade jag $REGERING_M^{13}$ på denna regression. Ekvation 2 innehåller även den ensamstående dummy-variabeln $REGERING_I$. Uteslutning av denna ledde till allvarliga statistiska problem i skattning av regressionerna. För ekvation 1 påvisades $REGERING_I$ starkt icke-signifikant och innebar enbart en marginell effekt när denna uteslöts och därför var den inte nödvändig att analysera. Genom att anta ansvarshypotesen är det även relevant att kombinera $REGERING_I$ med de mikroekonomiska variablerna. Dock visade dessa variabler varken bättre eller lika bra resultat som kombinationerna med makroekonomiska variabler varpå jag valde att utesluta dessa från ekvationerna.

Eftersom det är flera andra olika anledningar som avgör vilket parti man planerar att rösta på, såsom ideologi, partiprogram och personliga preferenser har jag även inkluderat två fördröjda beroende variabler för att fånga upp de variabler ej inkluderade i modellerna.

Utifrån varje modell skattades fem partispecifika regressioner, vars resultat presenteras i nästkommande två tabeller.

¹³ Även $REGERING_S$ testades med enbart marginell effekt på resultaten

7.1 Modell 1 – Partisypati i absoluta tal

Tabell 7.1 - Partisypati i absoluta tal

Variabel	<u>M</u>	<u>S</u>	<u>C</u>	<u>FP</u>	<u>V</u>
Intercept	-2,97 (0,30)	28,15 (0,00)	-0,76 (0,60)	5,25 (0,03)	1,69 (0,26)
Arbetslöshet	0,46 (0,02)	0,16 (0,64)	-0,06 (0,49)	-0,40 (0,03)	0,11 (0,32)
BNP/capita	0,00 (0,01)	-0,00 (0,01)	0,00 (0,60)	-0,00 (0,75)	0,00 (0,25)
Inflation	0,20 (0,19)	0,00 (0,99)	0,03 (0,79)	-0,11 (0,33)	-0,04 (0,61)
EE1	0,05 (0,36)	-0,01 (0,90)	0,00 (0,90)	-0,07 (0,13)	-0,05 (0,11)
EE12	-0,15 (0,04)	0,07 (0,35)	0,02 (0,33)	0,05 (0,29)	0,05 (0,16)
SE12	0,03 (0,19)	-0,02 (0,40)	0,01 (0,47)	0,00 (0,93)	-0,01 (0,40)
VAL	-1,19 (0,07)	-4,97 (0,00)	1,34 (0,00)	1,18 (0,19)	1,04 (0,06)
REGERING*Arb	-0,30 (0,20)	-0,68 (0,10)	0,15 (0,06)	0,04 (0,66)	-0,21 (0,19)
REGERING*Infl	-0,07 (0,56)	-0,38 (0,01)	0,04 (0,48)	-0,07 (0,28)	-0,07 (0,20)
REGERING*BNP	0,00 (0,48)	0,00 (0,19)	-0,00 (0,06)	-0,00 (0,79)	0,00 (0,17)
Partisypati _{t-1}	0,71 (0,00)	0,57 (0,00)	0,63 (0,00)	0,87 (0,00)	0,62 (0,00)
Partisypati _{t-2}	-0,01 (0,90)	0,08 (0,45)	0,34 (0,00)	-0,15 (0,12)	0,23 (0,05)
R ²	0,87	0,84	0,98	0,81	0,88
Justerat R ²	0,85	0,82	0,97	0,78	0,86

Tabell 7.1 – Skattning av Ekvation 1: Partisypati i absoluta tal. Innehåller 92 observationer. Tabellen visar i formen ”Koefficient (*p*-värde)”. M = Moderaterna, S = Socialdemokraterna C = Centerpartiet, FP = Folkpartiet, V = Vänsterpartiet.

I enlighet med hypotesen kan vi påvisa att väljarstödet för Socialdemokraterna minskar då inflationen i landet stiger och dessa befinner sig i regeringen, en effekt som även indikeras i samband med arbetslösheten. Det bör uppmärksammas att denna variabel inte är signifikant men då dess *p*-värde enbart är 0,10 anser jag den likväl viktig för resultatet. Väljarstödet för Moderaterna påverkas positivt i samband med att arbetslösheten i landet stiger. Detta påtalar en effekt av ansvarshypotesen som menar att väljare tenderar att stödja oppositionen då arbetslösheten ökar och vänsterorienterade partier befinner sig i regeringen. Vänsterpartiets resultat talar dock emot denna hypotes då dess väljarstöd tenderar att minska när Moderaterna är i regering och arbetslöshet eller inflation ökar. Folkpartiets väljarstöd påverkas negativt då arbetslösheten ökar samtidigt som Centerpartiets ökar då detta parti är i regeringen.

Då dummyvariabeln VAL är signifikant skiljer sig opinionsundersökningarna från valresultatet, något som påvisas i samtliga regressioner förutom hos Folkpartiet. Hos de större partierna, Moderaterna och Socialdemokraterna, ser vi en negativ korrelation mellan opinionsundersökningar och det riktiga valresultatet (-0,48 respektive -5,22). En relation som verkar vara positiv för de övriga partierna. Således betyder detta att individer som i opinionsundersökningar angett att de skulle rösta på Moderaterna eller Socialdemokraterna på valdagen röstar på något annat parti.

De fördröjda beroende variablerna är starkt signifikanta för samtliga partiers regressioner i tabell 7.1 och på så vis sammanfattas andra eventuella influenser som kan påverka väljarstödet. Centerpartiet och Vänsterpartiet är även påverkade två observationer bakåt i tiden. Detta visar på ett omfattande minne i väljarstöd, vilket visas i att kortsiktiga förändringar i väljarstöd inte är bestående.

Vi kan utläsa en signifikant effekt av hushållens förväntade ekonomiska situation om tolv månader på Moderaternas väljarstöd. Om hushållen förväntar sig att deras ekonomi försämras under de närmsta tolv månaderna ökar alltså deras förtroende för Moderaterna. Likt tidigare argument vill jag även nämna att Vänsterpartiets väljarstöd tenderar att påverkas av denna variabel (p-värde 0,16) samt ser vi en indikation på att Folkpartiets och Vänsterpartiets väljarstöd påverkas av hushållens ekonomiska situation vid intervjutillfället (p-värde: 0,13 respektive 0,11). Då dessa värden fortfarande är låga kan man resonera att dessa faktorer kan påverka väljarsympatier i viss mån, som inte går att påvisa i just denna modell. Dessa förklaringsvariabler kan därför komma att bli viktiga i framtida förklaringsmodeller och i synnerhet valprognostiseringar.

Det är även intressant att analysera R^2 -värdena i dessa regressioner. R^2 -värdet har en tendens att öka ju fler variabler man inkluderar och därför ser vi till justerade R^2 -värden då dessa justerar för denna tendens. Högst R^2 -värde har Centerpartiet (0,97) samtidigt som Folkpartiet har det lägsta (0,78). Detta värde visar hur stor del av variationen i partisympati som vi kan förklara med hjälp av regressionen, och därför indikerar de adekvata modeller.

7.2 Modell 2 – Förändring av partisympati

Tabell 7.2 Förändring av partisympati

Variabel	ΔM	ΔS	ΔC	ΔFP	ΔV
Intercept	-1,31 (0,11)	-0,24 (0,79)	-0,82 (0,03)	-0,06 (0,90)	-0,85 (0,05)
Δ Arbetslöshet	3,02 (0,00)	1,26 (0,36)	0,21 (0,48)	0,28 (0,70)	-0,36 (0,54)
Δ Inflation	0,91 (0,00)	-0,51 (0,13)	0,38 (0,01)	0,14 (0,45)	0,26 (0,02)
Δ BNP/capita	0,82 (0,00)	0,12 (0,59)	0,08 (0,46)	0,00 (0,99)	0,41 (0,01)
VAL	-2,06 (0,00)	-5,12 (0,00)	1,19 (0,00)	1,89 (0,13)	0,78 (0,16)
VAL2	0,50 (0,46)	2,37 (0,04)	-0,05 (0,88)	0,22 (0,47)	-0,43 (0,19)
EE1	0,01 (0,84)	0,05 (0,32)	-0,02 (0,29)	0,01 (0,73)	-0,03 (0,07)
EE12	-0,02 (0,63)	-0,01 (0,81)	0,03 (0,09)	-0,01 (0,66)	-0,01 (0,60)
SE12	-0,01 (0,64)	0,03 (0,19)	0,00 (0,78)	0,00 (0,61)	-0,01 (0,19)
REGERING	1,52 (0,05)	2,52 (0,02)	0,30 (0,40)	-0,03 (0,96)	1,26 (0,01)
REGERING* Δ Arb	-2,74 (0,01)	-3,18 (0,04)	-0,23 (0,53)	-0,64 (0,33)	0,04 (0,95)
REGERING* Δ Infl	-0,85 (0,04)	-0,78 (0,07)	-0,26 (0,10)	-0,01 (0,94)	-0,17 (0,27)
REGERING* Δ BNP	-0,60 (0,03)	-1,12 (0,00)	-0,08 (0,50)	-0,18 (0,36)	-0,34 (0,04)
Δ Partisypati _{t-1}	-0,05 (0,61)	-0,13 (0,36)	-0,30 (0,01)	0,04 (0,72)	-0,29 (0,01)
R ²	0,32	0,45	0,41	0,19	0,32
Justerat R ²	0,16	0,32	0,27	-0,00	0,16

Tabell 7.2 – Skattning av Ekvation 2: Förändring i procentenheter av partisympati. Innehåller 70 observationer och tabellen visas i följande format: ”Koefficient (*p*-värde)”. M = Moderaterna, S = Socialdemokraterna, C = Centerpartiet, FP = Folkpartiet, V = Vänsterpartiet.

Resultaten och slutsatserna angående inflation och arbetslöshet i tabell 7.2 är förenliga med resultaten från tabell 7.1. I denna modell kan vi dessutom även understryka en ännu starkare effekt av ansvarshypotesen då vi ser en statistiskt säkerställd negativ påverkan av en ökning av arbetslösheten eller inflationen då Socialdemokraterna eller Moderaterna ingår i regeringen. Däremot påverkas deras väljarstöd negativt av en ökning av BNP per capita, vilket motsäger tidigare hypotes. Då både Moderaterna och Centerpartiet påverkas positivt av

ökad inflation i landet men negativt om de ingår i regeringen vid tillfället kan man argumentera om dessa effekter nivellerar varandra och således tillsammans bidrar till en marginell ökning av väljarstöd. Moderaterna och Socialdemokraterna gynnas av att vara i regeringen samt kan vi se att Vänsterpartiet påverkas positivt då Moderaterna ingår i regeringen.

I tabell 7.2 kan vi utläsa en stark signifikans för dummyvariabeln VAL, med undantag av Folkpartiet och Vänsterpartiet. Då deras p-värden fortfarande är låga (0,13 respektive 0,16) finns det anledning att anta att man även borde vara uppmärksam på att opinionsundersökningar rörande dessa partier kan skilja sig från valresultatet. Dummyvariabeln VAL2 beskriver skillnad mellan det faktiska valresultatet och opinionsundersökningen gjord närmast inpå valdagen. Notera att denna är signifikant för Socialdemokraterna. Enligt egen utsago justerar Statistiska Centralbyrån viktningen av väljarundersökningarna efter det senaste valresultat¹⁴, emellertid finner vi motsatsen detta till hos just Socialdemokraterna eftersom de fortsättningsvis överskattas respektive underskattas i närmast mätning efter valet. Då väljare inte har lika starkt incitament att uppge taktisk röstning efter ett riksdagsval kan vi anta att det rör sig om systematiska fel.

Liksom i tabell 7.1 visar även tabell 7.2 på att väljarstödet för Centerpartiet och Vänsterpartiet påverkas av föregående observation, beakta skillnaden i att de påverkas negativt enligt tabell 7.2 men positivt enligt 7.1. Detta är rimligt med tanke på att urvalsundersökningar alltid medför viss varians i resultaten.

Angående våra mikroekonomiska variabler stödjer resultaten tidigare forskning. Vänsterpartiets resultat antyder dock att väljarstödet ökar då hushåll anser sig uppleva en ofördelaktig ekonomisk situation just nu. Vi kan även visa på att Centerpartiet pekar på en tendens för ett ökat stöd då hushållen tror att deras ekonomiska situation kommer förbättras de närmsta tolv månaderna.

R²-värdena vid denna modell pendlar mellan 0,32 (Socialdemokraterna) och -0,00 (Folkpartiet). Därför kan vi inte anta att denna modell lyckas förklara förändringen i väljarstöd lika bra som föregående modell. Det negativa R²-värdet i Folkpartiets regression indikerar en bristande modell då de förklarande variabler inte predicerar partiets väljarstöd, vilket även visas i alla samtliga variabler i regressionen förefaller ickesignifikanta.

¹⁴ Se 3.1

I både tabell 7.1 och 7.2 ser vi att skillnaden mellan opinionsundersökningar och valresultat är särskilt stor för Socialdemokraterna (närmare fem procent mindre). Om denna differens enbart berodde på taktisk röstning borde den rimligen vara större för Moderaterna då de ingår i en allians med övriga borgerliga partier för att erhålla majoritet i riksdagsval. Denna framstående differens kan då tyda på att intervjuarna ständigt nått en större andel Socialdemokrater än vad som är representativt för hela Sverige (Funk, 2013) vilket är ett direkt systematiskt fel.

Då allianspartierna har en historik av att inte regera ensamma kan det ibland vara problematiskt för väljarna att bestämma vilket parti de ska beskylla vid försämring av de ekonomiska faktorerna. Just nu befinner vi oss även i en koalitionsregering, vilket innebär en viss risk för att fler missnöjespartier kommer växa fram. Detta då partierna i regeringen inte kan fullfölja sin politiska agenda till hundra procent och ekonomin riskerar att fastna i ett dödläge.

Vi kan dra ett par gemensamma slutsatser från tabell 7.1 och 7.2. (1) Väljarstöd i opinionsundersökningar och verkligt valresultat skiljer sig signifikant från varandra. (2) Regeringen påverkas negativt då makroekonomiska variabler försämras. (3) Vi kan se viss indikation på att mikroekonomiska variabler blir centralare då väljare fattar röstningsbeslut.

8. Allmän diskussion

Resonemanget om rationellt val förutsätter att alla väljare omprövar sitt röstningsbeslut inför varje val och gör en logisk analys av den samhällsekonomiska situationen. Tänk själv, är detta resonemang en korrekt beskrivning av verkligheten? En del studier har till exempel visat på att partitrogenhet är vanligt i valsammanhang (Bengtsson, 2002), vilket kan förklara minnet i de beroende variablerna och eventuellt även Folkpartiets R^2 -värde i tabell 7.2. Däremot kan vi inte veta om väljarna i fråga faktiskt har omprövat sina beslut och helt enkelt bara kommit fram till samma konklusion. Psykologiskt sett är det lättare för individer att uttrycka sig i opinionsundersökningar där deras röster inte direkt påverkar det svenska samhället. Som nämnt tidigare kan de exempelvis använda opinionsundersökningar som medel för att ge yttra sitt missnöje och utifrån dessa undersökningar kan man sedan analysera Sveriges välmående och medborgarnas förväntningar. Med detta underlag kan således individer formulera personliga åsikter samt aktörer i samhället kan ta beslut som bejakar samhällsintresset.

Jag undersökte Statistiska Centralbyråns opinionsundersökningar eftersom de är ett av de få objektiva opinionsinstitut. De intervjuar även överlagset flest individer och är transparenta med information kring bortfall och felmarginal. Såväl makthavare som media brukar anse att Statistiska Centralbyråns väljarundersökning har högst tillförlitlighet relativt de andra instituten. Då jag i sju fall av tio kunde påvisa en signifikant skillnad mellan Statistiska Centralbyråns väljarundersökningar och det faktiska valresultatet ifrågasätter jag starkt även mindre instituts undersökningar då dessa förmodligen behöver räkna med fler och större felkällor. Då rationella väljare fattar beslut efter felaktig information kan det leda till stora demokratiska problem. Emellertid tål det att påpekas att det finns studier som tyder på att väljares politiska intresse och ekonomiska kunskaper ökar strax innan ett val (Paldam & Nannestad, 1994) och därför är det svårt att jämföra påverkan mellan opinionsundersökningar och valresultat.

Media är experter på att överdriva opinionsundersökningars värde vid icke-signifikanta resultat och istället för att objektivet rapportera om opinionsläget använder de undersökningar som underlag för kommentarer, recensioner och tolkningar av politiken som framstår journalistiskt legitima. Dagens Nyheter publicerade artikeln ”Ökat missnöje med överenskommelse”¹⁵ där de diskuterar Sverigedemokraternas ökning med 1,5 procent till följd

¹⁵ Se referenslista under Dagens Nyheter

av att väljare vill visa sitt missnöje för decemberöverenskommelsen. Sista meningen i artikeln lyder dock: ”Inga av ändringarna är statistiskt säkra”. Eftersom Demoskop enligt egen utsago använder sig av slumpmässiga urval är signifikansen här otroligt viktig. Denna artikel menar då att de upptäckt en ökning av Sverigedemokraternas väljarstöd som inte ligger utanför felmarginalen och som därför kan enbart bero på slumpmässiga fel. Rubriken antyder även att denna ökning skett på grund av missnöje över decemberöverenskommelsen men kunna dra den slutsatsen borde respondenten svara på ytterligare en fråga som berör just detta ämne. Varför väljer då media att publicera förändringar som inte är statistiskt säkerställda? Det finns ett fåtal acceptabla anledningar till detta. Exempelvis, om ett partis väljarstöd kontinuerligt minskar med en förändring inom felmarginalen kan dessa tillsammans komma att utgöra en statistiskt säkerställd trend. Sådana trender är viktiga att notera och kräver därför att man identifierar relevanta jämförelsepunkter.

Allmänheten saknar idag generella statistiska kunskaper för att kunna analysera opinionsundersökningar kritiskt. Då människor tenderar att lita mer på statistiska påståenden än andra finns det incitament att försöka vilseleda väljare för att uppnå önskade bandwagon- eller underdogeffekter. Det krävs att läsaren får tillgång till uppgifter på felmarginal, antal intervjuer och signifikansnivå för att kunna tillgodogöra sig och tolka opinionsundersökningar på ett rättsinligt vis. Vi borde vara mer uppmärksamma på missvisande statistik i media, för precis som den brittiske premiärministern Benjamin Disraeli uttryckte: ”det finns tre sorters lögn: lögn, förbannad lögn och statistik.”

9. Avslutning

Genom att kombinera tidsserier på opinionsundersökningar och valresultat fick jag ett stort underlag att använda i min analys. Genom att använda hypoteserna kring rationalitet och ansvar utvärderades tidigare teori och forskning för att sedan appliceras i modellerna.

Liksom tidigare studier visat påverkar makroekonomiska variabler väljarkåren i mycket stor utsträckning. Genom att inkludera en interaktionsvariabel som visade när ett specifikt parti ingick i regeringen med dessa makroekonomiska variabler kunde vi även påvisa att en försämring av dessa leder till att väljare tenderar att vända bort från regeringspartier. Vi kunde även se vissa indikationer på att mikroekonomiska variabler tenderar att bli viktigare för väljarna samt att de har gott minne, vilket visade sig i signifikansen av de fördröjda beroende variablerna.

Vi kunde även visa på att opinionsundersökningar skiljer sig från valresultat vilket antingen beror på systematiska fel eller att väljare fattar röstningsbeslut på andra grunder än de svarar på opinionsundersökningar. Det betyder även att media bör vara försiktiga med att publicera opinionsundersökningar utan kompletterande information eftersom detta förvillar läsarna.

Det skulle vara intressant att göra framtida studier av mikroekonomiska variabelernas påverkan på röstningsbeslutet samt en utförligare undersökning av arbetslöshet med en mikroekonomisk definition. Jag har använt mig av opinionsundersökningar för att utvärdera dessa variabler men det bör vara optimalt att analysera mikroekonomiska variabler med ett större urval än 1500 hushåll per månad. Något sådant existerar inte för närvarande i Sverige. Det hade även varit intressant att jämföra resultaten i denna studie över olika länder för att utvärdera ansvarshypotesen och eventuella bandwagon- och underdogeffekter. På grund av observationsbrist utvidgade jag ej min studie till de nyare partierna; Kristdemokraterna, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna men i framtiden finner jag det absolut relevant att applicera modellerna i denna studie även på dessa partier. Det hade även varit intressant att utvidga undersökningen om hur politiker influeras av opinionsundersökningar.

Referenslista

Arulampalan, W, Booth, A & Taylor, M (2000) Unemployment persistence *Oxford Economic Papers*, 52, 24-50

Barrett, T (2015) After Several Fails, Should We Trust Election Polls? *TheTyee.ca*, 2015-04-7 (<http://thetyee.ca/News/2015/04/07/Should-We-Trust-Election-Polls/>) Hämtad 2015-04-25

Bengtsson, Å (2002) *Ekonomisk röstning och politisk kontext – En studie av 266 val i parlamentariska demokratier*. Åbo FI: Åbo Akademiens förlag

Bevelander, P & Hellström, A (2011) Trespassing the Threshold of Relevance: Media Exposure and Opinion Polls of the Sweden Democrats, 2006-2010 *IZA Discussion Paper* no. 6011

Carvalho, T, Sörenson, A, Andersson, J, Löfstrand, J & Ottosson, M (2014) Opinionsundersökningars påverkan på valresultatet *Motion till riksdagen: 2014/15:1137*

Cukierman, A & Meltzer, A (1986) A positive theory of discretionary policy, the cost of democratic government, and the benefits of a constitution *Economic Inquiry*, 24 367-388

Danielsson, S & Kornevik-Jakobsson, M (2009) Förbud mot opinionsundersökningar dagarna före riksdagsvalet *Motion till riksdagen: 2009/10:K252*

Dorussen, H & Taylor, M (2002) Group economic voting: A comparison of the Netherlands and Germany, i: Dorussen, H & Taylor, M (eds) *Economic Voting* London UK: Routledge 92-120

Downs, A (1957) *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Row

Eklund, J (2014) Alla röstar inte på partiet närmast hjärtat *Statistiska Centralbyrån 2014:35*

Fredén, A. (2014). Polls, coalitions and expectations. Strategic voting in PR systems. Presenterad under EPSA-konferensen, Edinburgh Juni 19-21, 2014

Funk, P (2010) Social Incentives and Voter turnout: Evidence from the Swiss Mail Ballot System. *Journal of the European Economic Association*

Funk, P (2013) How Accurate are Surveyed Preferences for Public Policies? Evidence from a Unique Institutional Setup *Barcelona GSE Working Paper Series, Working Paper no 657*

Gauntlett, D. (2002) *Media, Gender and Identity: An introduction* New York, US: Routledge

Goidel, R & Shields, T (1994) The Vanishing Marginals, the Bandwagon and the Mass Media. *The Journal of Politics* 56, 802-810

Goodhart, C & Bhansali, R (1970) Political economy *Political Studies*, 18, 43-106

Hedlin (2014) Seminarium: Vikten av rätt hantering av opinionsundersökningar, Statistiska institutionen, Stockholms Universitet (<http://www.indstat.se/seminarium/semvt2014/opinionsunderindstat2014.pdf>) Hämtad 2015-05-02

Holbrook, A; Krosnick, J & Pfent, A (2007) Response rates in surveys by the news media and government contractor survey research firms. *Advances in Telephone Survey Methodology*. New York: Wiley.

- Holmberg, S (1984) *Väljare i förändring*. Stockholm SE: Liber
- Holmberg, S & Oscarsson, H (2004) *Väljare – svenskt väljarbeteende under 50 år* Stockholm SE: Nordstedts Juridik AB
- Huber, S. & Faas, T. (2014). How twittered exit polls can shape electoral outcomes under PR systems with electoral thresholds. An experimental test of how polls may shape the fortunes of small parties. Presenterad på “Montreal Voting Experiment Workshop” Mars 2014.
- Japac, L; Ahtiainen, A; Hörngren, J; Lindén, H; Lyberg, L; Nilsson, P (1997) *Minska Bortfallet* Örebro: SCB-tryck
- Jordahl, H (2006) An economic analysis of voting in Sweden *Public Choice* 127 251-272
- Järnbert, M (2014) Var tredje bestämmer sig sista veckan innan valet *Välfärd 2:2014*, 12-14
- Kinder, D & Kiewiet, R (1979) Economic discontent and political behavior: The role of personal grievances and collective economic judgements in congressional voting *American Journal of Political Science*, 23, 495-527
- Kohut, A; Keeter, S; Doherty, C; Dimock, M & Christian, L (2012) Assessing the representativeness of public opinion surveys *Pew Research Center*, Washington, DC
- Kinder, D & Kiewiet, R (1981) Sociotropic Politics: The American case *British Journal of Political Science*, 11, 129-161
- Kramer, G (1971) Short-term fluctuations in U.S. voting behavior, 1896-1964. *American Political Science Review*, 65, 131-143
- Leigh & Wolfers (2006) Competing approaches to forecasting elections: Economic models, opinion polling and prediction markets (<http://www.nber.org/papers/w12053>) Hämtad 2015-04-25
- Lewis-Beck, M (1988) *Economics and Elections: The Major Western Democracies*. Ann Arbor: University of Michigan Press
- Lewis-Beck, M & Paldam, M (2000) Economic voting : An introduction. *Electoral Studies*, 19, 113-121
- Markstedt, E (2012) Representativitet och viktning - Riks-SOM som spegel av det svenska samhället 1986-2011 *SOM-rapport nr 2012:30*
- Martinsson et al. (2013) Is Accuracy Only For Probability Samples? Presenterad under AAPOR-konferensen i Boston, 15-19 Maj, 2013
- Mueller, J (1970) Presidential popularity from Truman to Johnson. *American Political Science Review*, 64 18-34
- Nannestad, P., Paldam, M., (1994). The VP-function: a survey of the literature on vote and popularity functions after 25 years. *Public Choice* 79, 213–245.
- Nyman, P (2014) Seminarium: Vem kan man lita på? Om mätfel i opinionsundersökningar Vetenskap och Folkbildning 2014-05-12 Uppsala Universitet (http://www.parnyman.com/files/lectures/140512_slides.pdf) Hämtad 2015-04-23
- Paldam, M (1997) Political business cycles, i: Mueller, D (ed), *Perspectives on public choice: a handbook*. Cambridge UK: Cambridge University Press

- Rogoff, K (1990) Equilibrium political budget cycles *American Economic Review*, 80, 21-36
- Sandgren, M (2002) Opinionsundersökningar i valrörelser *Motion till riksdagen: 2002/03:K341*
- Sollander, S (2006) Väljarbarometer – Vem bryr sig? *Välfärd 2:2006*, 8-9
- Tourangeau, R & Plewes, T (2013) *Nonresponse in social science surveys* Washington, D.C: The National Academic Press.
- Traugott, M (2003) Can we trust the polls?: It all depends *Brookings summer 2003* (<http://www.brookings.edu/research/articles/2003/06/summer-elections-traugott>) Hämtad 2015-04-25
- Wang et al. (2014) Forecasting elections with non-representative polls *International Journal of Forecasting*
- Yeager, et al. (2011) Comparing the accuracy of RDD telephone surveys and internet surveys conducted with probability and non-probability samples *Public Opinion Quarterly*
- Elektroniska källor
- Dagens Nyheter <http://www.dn.se/nyheter/politik/okat-missnoje-med-overenskommelse/>
Genomförd av Demoskop. Publicerad 2015-04-11 Hämtad 2015-05-12
- Demoskop <http://www.demoskop.se/aktuellt/valjarbarometer/> Hämtad 2015-04-10
- Ipsos <http://www.ipsos.se/arkiv-publicerade-matningar> Hämtad 2015-04-10
- Knyt.se <http://knyt.se/panelen/> Hämtad 2015-05-10
- Konjunkturinstitutet <http://www.konj.se/statistik> Hämtad 2015-04-17
- Nationalencyklopedin
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/missn%C3%B6jesparti> Hämtad 2015-04-28
- NIX-telefon <http://nixtelefon.org/> Hämtad 2015-05-11
- Novus http://www.novus.se/media/6065/novus_parallelstudie.pdf Hämtad 2015-05-13
- Novus Väljarbarometer <http://novus.se/valjaropinionen> Hämtad 2015-04-10
- SKOP <http://www.skop.se/> Hämtad 2015-04-10
- Statistiska Centralbyrån http://www.scb.se/sv/_hitta-statistik/ Hämtad 2015-04-17
- TNS-SIFO <http://www.tns-sifo.se/rapporter-undersokningar/valjarbarometern>
Hämtad 2015-04-10
- United Minds <http://unitedminds.se> Hämtad 2015-04-10
- Yougov <https://yougov.se/om-yougov/> Hämtad 2015-04-10